

S prof. H. Hofmannovou a dr. K. Řepou nejen o prestižním projektu Jean Monnet Module

18.12.2024 - Sojková Machoň, Pavel Nesit | Právnická fakulta UK

Prof. Helena Hofmannová a dr. Karel Řepa získali v roce 2023 pro Právnickou fakultu Univerzity Karlovy prestižní projekt Jean Monnet Module, který se zaměřuje na lidská práva a jejich ochranu v evropském kontextu. Společně nahlédneme do zákulisí vzniku tohoto modulu, jehož výsledkem je dvousemestrální předmět, jeho výukové koncepce a zapojení zahraničních odborníků. Dozvíme se také, jak modul hodnotí studentky a studenti a jaké jsou jeho vyhlídky do budoucna na fakultě. Těšit se můžete na inspirativní úvahy o otázkách rovnosti, ochraně zranitelných skupin a propojení akademického prostředí se společností. Zároveň představíme koncepci a další aktivity Centra pro konstitucionalismus a lidská práva, které tento modul zaštiťuje.

V našem rozhovoru se budeme zabývat především prestižním projektem Jean Monnet Module, který jste získali v loňském roce. Mohli byste nejprve popsat Centrum pro konstitucionalismus a lidská práva, v rámci kterého modul vyučujete?

H. H.: Centrum vzniklo při katedře ústavního práva v roce 2022 s cílem přispět k rozvoji vědeckého poznání v oblasti lidských práv a jejich vztahu k výzvám moderního konstitucionalismu. Posláním Centra spatřujeme v přesvědčení, že vědecké poznání a vědecké teorie by neměly být samoúčelné, neměly by tvořit jakési pomyslné ostrovy plující mimo realitu života, ale měly z ní vycházet a reflektovat problémy současné společnosti. Jinými slovy: chceme přispět ke změně současného nastavení ve vztahu konstitucionalismu a lidských práv v tom smyslu, že řada oblastí je chápána jako problémy, které jsou agendou nevládních organizací či primárně pouze sociální povahy a sociálních struktur, nikoliv otázky právní a ústavní. Obsah práva, jak ve formální, tak aplikační rovině, je však svou podstatou výsledkem společenských a filozofických diskusí. Otázky sociální spravedlnosti nadto výrazně ovlivňují povahu politické úrovně a ústavního režimu, a mohou deformovat principy právního státu, jak jsme tomu v současné době intenzivně svědky.

K. Ř.: Toho, co zmiňuje profesorka Hofmannová, bychom rádi docílili mimo jiné zaměřením na studium problematiky lidských práv s důrazem na právní postavení zvláště zranitelných skupin osob, a to nejenom v rovině čistě vědecké, ale též včetně posílení pedagogické roviny této problematiky v kurikulu fakulty. Zároveň nám jde o širší propojení fakulty se společností v duchu moderního trendu posilování třetí role univerzity, a to prostřednictvím navázání kooperace s neziskovým sektorem a organizováním veřejných akcí.

Modul vyučujete od zimního semestru 2023/24. Jaká byla cesta k tomuto úspěchu?

H. H.: Krátce po vzniku Centra jsme začali přemýšlet, jak se institucionalizovat, a také jak naši agendu začlenit do kurikula fakulty. Zároveň jsme chtěli být atraktivní pro naše studenty. Zvažovali jsme několik projektů, a nakonec jsme si vybrali právě tento modul, který splňoval naše kritéria.

Mohli byste program Jean Monnet představit?

K. Ř.: Jean Monnet program organizuje Evropská unie od roku 1990. Je pojmenován po hlavním architektovi počátků evropské integrace a navazuje na jeho odkaz tím, že podporuje akademické aktivity v oblasti studií Evropské unie. Celý program se dělí na 3 základní instituty, kterými je Jean Monnet Module, zaměřující se na podporu výukových kurzů, Jean Monnet Chair, podporující mobilitu

akademických pracovníků a jejich výzkumnou činnost, a dále pak Jean Monnet Center of Excellence, kterým je podporován vznik samotných výzkumných institucí v oblasti studií evropské integrace.

Jaká je koncepce výuky vašeho modulu?

H. H.: Předmět je dvousemestrální. V prvním semestru se věnujeme především teoretickým základům a současným normativním, interpretačním a aplikačním principům lidských práv v evropském ústavním systému. Soustředíme se přitom zejména na unijní právo. Zabýváme se přitom také některými klíčovými tématy, jako je například přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě, interpretace Listiny EU při ochraně lidských práv na národní úrovni či krize lidskoprávních a konstitucionalistických hodnot v rámci V4 ve vztahu k EU.

K. Ř.: V zimním semestru se věnujeme ústavním principům relevantním pro ochranu zranitelných skupin osob v právu EU, jakož i aplikaci těchto principů na postavení těchto skupin. Uskutečnilo se několik přednášek věnovaných principu rovnosti a zákazu diskriminace a principu ochrany lidské důstojnosti. Z pohledu zranitelných skupin jsme se minulý rok soustředili na LGBT+ osoby a migrující osoby. Velkým specifikem je též skutečnost, že na výuce se podílejí též špičkoví odborníci ze zahraničí.

Na Právnickou fakultu UK díky Vám přichází první projekt Evropské unie. Proč si myslíte, že Váš projekt uspěl?

K. Ř.: Nejsme si jisti, zdali je úplně první. V 90. letech zde údajně podobný projekt byl, ten ale byl koncipován na jiných základech. Myslíme si, že uspěl ze dvou důvodů. Jedním může být celkový kontext politické situace ve střední Evropě, kdy vývoj v Maďarsku a na Slovensku oprávněně vzbuzuje obavy o osud právního státu a lidských práv. Nabízí se otázka, zda bude vývoj v České republice obdobný a zda v tomto kontextu Evropské unie není více senzitivní na projekty zabývající se ochranou lidských práv. Druhým aspektem je, že se nám tedy podařilo přesvědčit hodnotitele, že projekt je smysluplný. Vycházeli jsme z premisy, že problematika ochrany lidských práv v kontextu Evropské unie je co do odborného a pedagogického zájmu poddimenzovaná. Nabídli jsme tedy modul, který má prohloubit možnosti vzdělání v této oblasti.

Věnujete se tedy aplikaci judikatury jak v rámci EU celkově, tak i ČR? Převládá z toho něco?

H. H.: V prvním semestru je to spíše perspektiva EU. Pokud jde o národní úroveň, věnujeme se jí, pokud má přímý vztah k probíraným otázkám. Tedy i pokud jde o ČR, jde o komparativní pohled. A nezabýváme se pouze judikaturou – ačkoliv tvoří významný zdroj. Věnujeme se i dalším dokumentům, jako jsou různé zprávy a doporučení monitorovacích orgánů, a to jak EU, tak RE, které, obdobně jako judikatura, ilustrují mezinárodně právní perspektivu a skutečnost, jak se blíží či vzdaluje vnitrostátním přístupům. Využívám k tomu také své dlouholeté zkušenosti ze svého členství v monitorovacích orgánech RE, v současné době v Evropské komisi proti rasismu a netoleranci.

Představíte odborníky, kteří v minulém akademickém roce vystoupili? Můžete uvést i názvy přednášek, seminářů?

K. Ř.: V minulém letním semestru se na výuce podílel Christopher McCrudden z University of Michigan, který se zabýval tématem lidské důstojnosti a jeho aplikací na zranitelné skupiny osob. Darinka Piqani z Leiden University vystoupila s tématem ochrany menšinových jazyků v Evropské unii, což je dnes velmi aktuální otázka mající teoretický vztah ke konceptu ochrany národní identity členských států. Saša Gajin z Union University of Belgrade hovořil o historických a filozofických východiscích principu rovnosti a ukazoval, jakým způsobem determinují aplikaci tohoto principu na

zranitelné skupiny v dnešní době. Konečně Moritz Jesse z Leiden University se zabýval otázkou výjimek z principu rovnosti v oblasti migračního práva.

Modul má být koncipován prakticky. Jak toho docilujete?

H. H.: Lze uvést např. eseje, které studenti na konci semestru napíší a které budou publikované.

Modul je podpořen na dobu tří let. Jaký bude další osud?

K. Ř.: My bychom samozřejmě byli rádi, kdyby předmět pokračoval i v následujících letech. Považujeme ho za výborný kurz a bylo by nešťastné, kdyby, především když už se takhle ustálil, nepokračoval. Byla by též škoda, kdyby fakulta nepokračovala v nastavené zahraniční spolupráci s již zmíněnými univerzitami.

Mohou studenti předmět absolvovat i bez znalostí judikatury EU? Nebude to pro ně komplikované?

H. H.: Ano, mohou, ale může být pro ně jednodušší, pokud mají jisté zkušenosti.

To byla jedna z mých otázek. Katedra evropského práva nevyučuje podobný předmět?

K. Ř.: O to byla celá koncepce našeho modulu těžší, protože nemůžeme jenom opakovat to, co znají z KEP. Současně se ale musíme ujistit, že jsou jim základní principy a instituce známé, aby je mohli dále rozvíjet. Výběr literatury a témat se tedy odvíjel od toho, aby částečně zopakoval již předpokládané znalosti a ty pak dále prohluboval a rozvíjel. Nebylo to úplně jednoduché, ale myslím, že se nám to v prvním roce podařilo.

Jedním z cílů programu je edukace v oblastech souvisejících s rostoucí poptávkou na pracovním trhu. Zajišťuje to Váš předmět?

H. H.: Asi nelze říct, že by Modul tento požadavek zajišťoval, ale snaží se k tomu přispívat. Stále více studentů má zájem o hlubší znalosti v oblasti lidských práv nejen pro vědecké zkoumání, ale také z hlediska praktického využití – např. při práci advokáta. Znalost ochrany lidských práv v evropském právu je v současné době navíc nezbytnou výbavou i pro budoucí soudce.

Jak studenti modul hodnotí?

K. Ř.: Součástí projektu je anketa věnovaná hodnocení předmětu. Reference jsou velmi dobré, přičemž většina studentů pokračovala i v letním semestru. Někteří, kteří naopak začali až na jaře, si pak doplňují jeho první část. Pokud jde o konkrétní hodnocení, studenti někdy hodnotili předmět jako náročný kvůli množství literatury, kterou museli přečíst. To je současně pozitivní aspekt. Předkládáme studentům původní texty a na přednáškách je společně s nimi analyzujeme.

Jaké jsou další činnosti Centra? Na co byste čtenáře rádi pozvali, upozornili?

H. H.: V současné době má Centrum již několik stabilních typů aktivit. Patří mezi ně jednak aktivity pedagogického typu, kdy vedle Modulu, vyučujeme další předměty se zaměřením na konstitucionalismus a lidská práva. Jde o vědecký seminář z konstitucionalismu a lidských práv, Sexuální orientace a genderová identita a právo či Constitutional Review in Central European Context.

Vedle toho pořádáme vzdělávací akce, a to například formou veřejných přednášek k různým domácím a mezinárodním/zahraněním tématům, tak odborných workshopů. Z našich aktivit vzešly také další projekty: CERV věnovaný právnímu postavení LGBTQ+ osob či OPJAK Špičkový výzkum, v

němž naopak zkoumáme otázky moderního ústavního státu, konkrétně problematiku kulturních konfliktů. Jedním z našich velkých témat je diskriminace a rovné zacházení, a to se zaměřením na výzvu jejich nové konceptualizace především v oblasti etnicity.

K. Ř.: Pokud jde o konkrétní akce v budoucnu, pak do konce roku plánujeme panel na Noci fakulty, kde se budeme věnovat aktuálním otázkám postavení LGBT+ osob v České republice, a ke dni lidských práv plánujeme setkání na téma postavení žen a ochrana jejich práv v Afghánistánu. Na obě akce čtenáře samozřejmě srdečně zveme. Příští rok chceme pokračovat v sérii veřejných přednášek, a to i na půdorysu spolupráce s kolegy v rámci mezinárodní Asociace lidskoprávních center, jejímž členem jsme se v tomto semestru stali.

Zvládnout celé Centrum ve dvou lidech musí být náročné. Máte pomvědy?

H. H.: Máte pravdu, začali jsme skutečně ve dvou, resp. ve třech. Dnes už však na to nejsme sami, protože na našich aktivitách se podílí řada dalších kolegů akademiků napříč katedrami i ze zahraničních univerzit a samozřejmě máme i doktorandy a pomvědy, kteří nám pomáhají s každodenními povinnostmi. Věřím, že pomvědy práce naplňuje a že jim dává vhled do akademické práce, který mohou dále zužitkovat, pokud by například aspirovali na doktorské studium.

Přeji mnoho úspěchů i v nadcházejících akademických letech.

H. H., K. Ř.: Děkuje.

<https://www.prf.cuni.cz/aktuality/s-prof-h-hofmannovou-a-dr-k-repou-nejen-o-prestiznim-projektu-jean-monnet-module>